

УДК 35

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-6\(48\)-145-154](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-6(48)-145-154)

Кокошко Федір Іванович, кандидат історичних наук, доцент, Доцент кафедри права, ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», вул. Котельна, 2, м. Миколаїв, 54003, тел.: (050) 394-72-87, <https://orcid.org/0000-0002-3561-6396>

Шедловська Ельвіра Олександрівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Право», ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», вул. Котельна, 2, м. Миколаїв, 54003, тел.: (097) 010-20-37, <https://orcid.org/0009-0001-1631-5264>

Шевчук Сніжана Вікторівна здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Право», ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», вул. Котельна, 2, м. Миколаїв, 54003, тел.: (095) 907-42-24, <https://orcid.org/0009-0001-2510-141X>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ : ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. Стаття досліджує проблемне питання зарубіжного досвіду управління екологічною безпекою у легіслативному (нормативно-правовому) вимірі.

Здійснено аналіз досвіду управління екологічною безпекою в США та ЄС з позиції її ототожнення із національно-безпековою парадигмою. Проаналізовано непрофільне законодавство США та ЄС, дотичне до визнання екологічної безпеки одним із складників національно-безпекового простору : Закон про національну безпеку США 1947 р. (The US National Security Act of 1947) та Стратегії безпеки ЄС 2009 р. (The European Security Strategy 2009).

Проаналізовано профільне еколого-безпекове законодавство США та ЄС. Зокрема, розглядаються правові підходи до управління екологічною безпекою згідно в США із Законом про національну екологічну політику 1969 р. (The US National Environmental Policy Act 1969) та Законом США про чисту енергію та безпеку 2009 р. (American Clean Energy and Security Act 2009). Аналогічні підходи щодо легіслативної регуляції проблематики екологічної безпеки в ЄС проаналізовано крізь призму Зеленого пакту для Європи 2019 р. (EU Green Deal 2019), Директиви ЄК щодо екологічних злочинів 2024 р. (EC Environmental Crime Directive 2024) тощо, Стратегії ЄС щодо біорозмаїття до 2030 р. (EU biodiversity strategy 2030).

На прикладі ЄС означено основні підходи до аплікації правових стандартів управління екологічною безпекою на інституційному рівні за допомогою легіслативних принципів : сталого розвитку; біорозмаїття; систем харчування; міжнародної екологічної кооперації (співробітництва); оцінки впливу на навколишнє середовище та участь громадськості; впровадження, виконання та моніторингу екологічних програм.

Побічно проаналізовано можливості імплементації подібних нормативно-правових підходів у національне нормативно-правове екологічне поле України, як-от Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 1264-ХІІ в умовах Євроінтеграції та протидії неспровокованій російській військовій агресії.

Ключові слова : екологічна безпека, управління екологічною безпекою, правове регулювання екологічної безпеки, легіслативна екологічно-безпекова рамка.

Kokoshko Fedir Ivanovich PhD in History, docent, Associate Professor of the Department of Law, Pylyp Orlyk International Classical University, St. Kotelna, 2, Mykolaiv, 54003, tel.: (050) 394-72-87, <https://orcid.org/0000-0002-3561-6396>

Shedlovska Elvira Oleksandrivna the applicant for the second (master's) level of higher education in the field of Jurisprudence, Pylyp Orlyk International Classical University, St. Kotelna, 2, Mykolaiv, 54003, tel.: (097) 010-20-37, <https://orcid.org/0009-0001-1631-5264>

Shevchuk Snizhana Viktorivna the applicant for the second (master's) level of higher education in the field of Jurisprudence, Pylyp Orlyk International Classical University, St. Kotelna, 2, Mykolaiv, 54003, tel.: (095) 907-42-24, <https://orcid.org/0009-0001-2510-141X>

FOREIGN EXPERIENCE OF ENVIRONMENTAL SAFETY MANAGEMENT: LEGAL ASPECT

Abstract. The article examines the problematic issue of foreign experience in environmental safety management in the legislative (normative and legal) dimension.

An analysis of the experience of environmental security management in the USA and the EU was carried out from the point of view of its identification with the national security paradigm. The non-core legislation of the USA and the EU related to the recognition of environmental security as one of the components of the national security space is analyzed: The US National Security Act of 1947 and the EU Security Strategy of 2009 (The European Security Strategy 2009).

The profile environmental and safety legislation of the USA and the EU has been analyzed. In particular, legal approaches to the management of environmental security are considered in accordance with the US National Environmental Policy Act of 1969 (The US National Environmental Policy Act 1969) and the US Clean Energy and Security Act of 2009 (American Clean Energy and Security Act 2009). Similar approaches to the legislative regulation of environmental safety issues in the EU have been analyzed through the prism of the Green Deal for Europe 2019 (EU Green Deal 2019), the EC Environmental Crime Directive 2024 (EC Environmental Crime Directive 2024), etc., the EU Biodiversity Strategy until 2030 (EU biodiversity strategy 2030).

On the example of the EU, the main approaches to the application of legal standards of environmental safety management at the institutional level are defined with the help of legislative principles: sustainable development; biodiversity; food systems; international environmental cooperation (cooperation); environmental impact assessments and public participation; implementation, implementation and monitoring of environmental programs.

Indirectly, the possibilities of implementing similar normative-legal approaches in the national normative-legal environmental field of Ukraine, such as the Law of Ukraine "On Environmental Protection" No. 1264-XII in the conditions of European integration and countering unprovoked Russian military aggression, are indirectly analyzed.

Keywords: environmental safety, environmental safety management, legal regulation of environmental safety, legislative environmental safety framework.

Постановка проблеми. Стандартизація ролі та місця екологічної безпеки держави в системі локально-державного та глобального інституційного загальносвітового розвитку в умовах глобалізації, інформатизації та трансформації соціальних, політичних, власне екологічних процесів — вимога часу.

Так, наприклад, серед 17 Цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 р. дотичними до сфери управління екологічною безпекою можна вважати Ціль 6 (Чиста вода та належні санітарні умови) та Цілі 12-15 (Відповідальне споживання та виробництво; Пом'якшення наслідків зміни клімату; Збереження морських ресурсів; Захист та відновлення екосистем суші).

Виходячи із вищезазначеного, питання управління екологічною безпекою на рівні партикулярного забезпечення переходить до безпосередньої компетенції державного апарату. Останній здійснює управління екологічною безпекою двома способами: інституційним та легіслативним (правовим). Легіслативне (правове) управління екологічною безпекою — сукупність нормативно-правового інструментарію, за допомогою якого де-факто реалізуються міжнародні стандарти, встановлені, зокрема, у Цілях сталого розвитку ООН на період до 2030 р.

Відтак, пропонуємо оглянути наявні зарубіжні механізми управління екологічною безпекою у правовому вимірі на прикладі США та ЄС, застосувавши дані положення до імовірних трансформацій законодавства України про екологічну безпеку в контексті Євроінтеграції, а також — протидії локальним та генеральним екологічним загрозам, генерованим неспровокованою російською військовою агресією (екоцид, продовольчий терор рф та ін.)

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження зарубіжного досвіду нормативного управління екологічною безпекою є переважно предметом науково-дискурсних обговорень іноземних науковців. Водночас, деякі праці вітчизняних науковців наділені додатковим рівнем затребуваності контекстно до тематики нашого дослідження.

Так, серед зарубіжних науковців іноземний досвід управління екологічною безпекою у правовому вимірі досліджували Дж. Б. Брейден, Г. Фолмер, Т. Улен, Р. Флойд, Л. Боржак, Д. Лангле, Г. ван Кальстер, Л. Райнс та ін. Предметом аналізу останніх стала кореляція між національною безпекою та секьюритизацією сектору екологічної безпеки США, політико-економічні складники національної екологічної політики США в ретроспективному та перспективному вимірах, зв'язок між екологічними безпековими стандартами ЄС та положеннями Договору про функціонування ЄС 2012 р. (Treaty on the Functioning of the EU 2012), аналіз екологічного права ЄС та політики ЄС у сфері екологічної безпеки, екологічне право ЄС крізь призму його реалізації інституційними органами Союзу — Єврокомісією, Європарламентом, Радою Європи та ін.

Серед представників вітчизняного наукового спектру щодо проблематики зарубіжного досвіду управління екологічною безпекою у правовому (юридичному) вимірі необхідно виділити теоретичний доробок А. Керничної, Ю. Драгана, М. Андрієнко, С. Юновича, О. Гулич, В. Кравціва та ін. Предметне поле дослідження нормативної реалізації екологічно-безпекових стандартів зарубіжних країнах у даних працях концентрується на аналізі стилістики вдосконалення процедури управління екологічними ризиками за допомогою нормативного регулювання в зарубіжних країнах, інституційному профілюванні нівелювання загроз екологічній безпеці у нормативній парадигмі (запобігання екозабрудненню, невідновлюваності природно-ресурсного потенціалу, використання природних ресурсів із недотриманням принципу вмотивованого користування та екологічної культури тощо), аналізі та адаптації європейських стандартів еколого-безпекової нормативізації у національне правове поле України та ін. науково-дискурсних контекстів.

Мета статті — визначити, дослідити та проаналізувати зарубіжний досвід управління екологічною безпекою у його правовому вимірі.

Виклад основного матеріалу. Екологічна безпека є інституційно-управлінською та нормативною феноменологічною надбудовою, що підлягає забезпеченню (реалізації) на двох вищезазначених рівнях. При цьому легіслативна (правова) складова забезпечення екологічної безпеки за даних умов є першочерговим складником, від якого проектується її інституційна (організаційна) генерація упровадження.

Більш розгалужене розуміння екологічної безпеки дозволяє розглядати її з позиції підвиду (піделементу) національної безпеки. Так, положення Закону про національну безпеку США 1947 р. (The US National Security Act of 1947) [1] дозволяють розглядати її елементом державної (загальної) безпеки, зазначаючи, що «екологічна безпека визначає рівень громадського здоров'я, здатність громадян до відпочинку та можливості демонстрації ефективних показників працевлаштування та виконання професійних обов'язків». Подібна позиція американського законодавця проводить межову лінію між соціальним та економічним виміром (елементом) екологічної безпеки як явища і, відтак, дозволяє говорити про необхідність його нормативно-правового регулювання засобами легіслативного управління (законодавчої техніки).

Семантичні ідеологічні позиції із ототожнення національної екологічної безпеки із національно-безпековим простором на легіслативному рівні знаходять своє відображення у Стратегії безпеки ЄС 2009 р. (The European Security Strategy 2009) [2]. Зокрема, у підпункті дослідження «зміна клімату» (climate change) на ст. 14-15 Документу зазначено, що «екологічна безпека є багатоскладним поняття політичного регулювання, що, окрім іншого, включає в себе запровадження політики енергетичної ефективності, використання відновлювальних джерел генерації енергії, сортування та кваліфікованої (своєчасної) утилізації відходів, а також роботи із національним сектором регулювання міжнародних ринків користування ресурсами навколишнього природного середовища».

В свою чергу, інституційно-ідеологічне розуміння проблематики екологічної безпеки як кластеру, необхідного до точкового нормативно-правового врегулювання та забезпечення сталого функціонування останнього знаходимо у згаданих в постановці проблеми даної статті Цілях сталого розвитку ООН на період до 2030 р. [3], що замінили Цілі розвитку тисячоліття. Як зазначалося, Ціль 6 (Чиста вода та належні санітарні умови) та Цілі 12-15 (Відповідальне споживання та виробництво; Пом'якшення наслідків зміни клімату; Збереження морських ресурсів; Захист та відновлення екосистем суші) ЦСР-2030 прямо або опосередковано визначають необхідність нормативно-правової стандартизації сфери екологічно-безпекового управління на державному рівні.

Таким чином, дослідження специфіки зарубіжного досвіду нормативного регулювання екологічної безпеки набуває екзистенційної дослідницької

актуальності з двох причин. По-перше, важливості екологічної безпеки як складника національної безпеки та складності регуляції останньої в умовах глобалізаційних трансформацій виробництва та бізнесу, що породжують понаднормове використання природних ресурсів, скорочують потенціал останніх до відновлення та дестабілізують ситуацію в локальній та загальносвітовій екосистемах держав. По-друге, опційної можливості застосування досвіду розвинених зарубіжних країн та державних утворень, як-от США та ЄС, в Україні у контексті зближення національних систем екологічного управління та екологічно-правового регулювання до західноєвропейських та американо-демократичних стандартів управління екологічною безпекою як сукупністю системних елементів національного ресурсного потенціалу.

Надалі пропонуємо зупинитися на безпосередніх положеннях профільного (галузевого) законодавчого базису в сфері управління екологічною безпекою на закордонному рівні. Прикладом та орієнтиром легіслативної ідеології слугуватимуть законодавчо-інституційної конотації партнерів України — США та ЄС відповідно.

У США, як країні англо-американської правової сім'ї та прецедентного регулювання спірних правовідносин на основі легіслативного трактування останніх судами та широкого використання звичаю, нормативно-правова сегментація екологічно-безпекової парадигми забезпечена двома законодавчими актами — Законом про національну екологічну політику 1969 р. (The National Environmental Policy Act 1969) та Законом США про чисту енергію та безпеку 2009 р. (American Clean Energy and Security Act 2009).

Відповідно до Закону про національну екологічну політику 1969 р. (The National Environmental Policy Act 1969) [4], широкі національні рамки для захисту довкілля генерувалися не лише за допомогою нормативних приписів раціонального використання природних ресурсів, але й покладення на органи державної влади муніципального та загальнодержавного значення зобов'язань щодо безпосередньої охорони навколишнього природного середовища шляхом вжиття заходів попередження згубних наслідків від ірраціонального використання природних ресурсів замість вжиття заходів із усунення (нівелювання) згубних наслідків природно-ресурсного використання постфактум.

Положення Закону про національну екологічну політику 1969 р. (The US National Environmental Policy Act 1969) [4], окрім вищезазначеного, встановлювали правила та мережеві вимоги до будівництва аеропортів, будівель, військових комплексів, автомагістралей, федеральних будівель та ін. за принципом неприпустимості завдання шкоди навколишньому природному середовищу. Засадничі наративи діяльності парків (паркових зон, зон відпочинку) нормативно-правовий акт розглядав контекстно до забезпечення прав громадян на безпечний відпочинок, що підлягав державній контрольно-

наглядній діяльності. Щодо усіх вищезазначених кластерів підтримання схоронності навколишнього природного середовища у США до 2009 р. використовувалося два «якісних стандарти» — Оцінка навколишнього середовища (Environmental Assessments — EA) та Заява про вплив на навколишнє середовище (Environmental Impact Statements — EIS), за допомогою яких органи влади отримували компетенційно-моніторингові повноваження відносно експлуатації громадянами об'єктів навколишнього природного середовища.

Водночас, від 2009 р. легіслативне регулювання аспекту управління екологічною безпекою здійснюється на підставі Закону США про чисту енергію та безпеку 2009 р. (American Clean Energy and Security Act 2009) [5]. Ключовою інновацією нормативно-правового документа стала врегульованість проблеми негативного впливу на навколишнє природне середовище парникових газів та викидів від останніх шляхом встановлення рамкових (граничних) показників зазначених викидів у національному масштабі (nationally emitted gases). Дозволи на викиди газів (зокрема, CO₂), згідно із положеннями даного нормативно-правового акта, повинні «купуватися» компаніями, що провадять комерційно-прибуткову діяльність, у профільних інституцій забезпечення екологічної безпеки США, як-от Агентство з охорони навколишнього середовища США (US Environmental Protection Agency — US EPA). У іншому, даний нормативний документ та Закон про національну екологічну політику 1969 р. (The National Environmental Policy Act 1969) мають сегментаційні регулятивні семантичні положення, основним з яких є монопольне право держави на охорону навколишнього природного середовища США шляхом директивного встановлення рамок користування.

Законодавство ЄС щодо регулювання аспектів управління екологічною безпекою на території Союзу, в той же час, відзначається складовою перспективного регулювання. Наразі чинними у галузі еколого-безпекового управління на території ЄС є Зелений пакт для Європи 2019 р. (EU Green Deal 2019), Директива ЄК щодо екологічних злочинів 2024 р. (EC Environmental Crime Directive 2024) тощо, Стратегія ЄС щодо біорозмаїття до 2030 р. (EU biodiversity strategy 2030). Розглянемо положення даних нормативно-правових актів нижче більш детально.

Положення Зеленого пакту для Європи 2019 р. (EU Green Deal 2019) узагальнено встановлюють та визначають пролонговане зобов'язання щодо зниження атмосферних викидів на території Союзу до 0% в часовому проміжку до 2050 р. Також нормативно-правовий акт декларує завдання ЄС щодо набуття статусу державного утворення «зеленого кластеру», себто заснованого на використанні концепцій екодружності в процесі здійснення комерційно-прибуткової діяльності та аспектів щоденного життєзабезпечення [6].

Новоприйнята Директива ЄК щодо екологічних злочинів 2024 р. (EC Environmental Crime Directive 2024) [7] визначає юридичні стандарти розуміння екологічного злочину в ЄС як порушення відповідних юридичних зобов'язань індивідом (громадянином), а саме — вчинення злочинів проти дикої природи та погіршення середовища існування, незаконне перевезення або скидання відходів, вчинення злочинів щодо забруднення та незаконна торгівля небезпечними речовинами.

Стратегія ЄС щодо біорозмаїття до 2030 р. (EU biodiversity strategy 2030) [8], в той же час, стандартизує порядок діяльності органів державної влади та органів муніципального управління в ЄС щодо протидії наслідкам кліматичних змін, лісовим пожежам, проблемам продовольчого забезпечення, зниженню негативного впливу від сезонних та пандемічних захворювань, а також — нормативного декларування протидії незаконній торгівлі дикими тваринами.

Також зауважимо, що, на відміну від США, де регулювання аспектів правового забезпечення екологічної безпеки має прецедентно-правовий характер, у ЄС питання ефективності юридичного механізму еколого-безпекової легіслативної рамки реалізуються за допомогою легіслативних принципів: сталого розвитку; біорозмаїття; систем харчування; міжнародної екологічної кооперації (співробітництва); оцінки впливу на навколишнє середовище та участь громадськості; впровадження, виконання та моніторингу екологічних програм. Дані ініціативні підходи координуються та спрямовуються Європарламентом із орієнтацією на Зелений пакт для Європи 2019 р. (EU Green Deal) та встановлені ним завдання щодо кліматичної нейтральності Союзу у довгостроковій перспективі [9].

Необхідно зауважити, що можливості імплементації подібних нормативно-правових підходів у національне нормативно-правове екологічне поле України, як-от Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 1264-ХІІ в умовах Євроінтеграції та протидії неспровокованій російській військовій агресії в умовах екоциду, продовольчого терору та ін. негативних форм впливу на навколишнє природне середовище України від рф набувають актуалізованого значення. Однак, питання ефективності такої трансформації визначається наявністю/відсутністю необхідних обсягів фінансування програм/проектів екологічної стандартизації, попередньо регламентованих на легіслативному рівні. За таких умов, ключового значення набуває підтримка партнерів — США та ЄС — у національному наближенні до західних стандартів екологічно-правової регуляції.

Висновки. Аналіз зарубіжного досвіду управління екологічною безпекою у правовому вимірі дозволив дійти наступних умовиводів.

По-перше, екологічна безпека є інституційно-управлінською та нормативною феноменологічною надбудовою, що підлягає забезпеченню (реалізації)

на двох вищезазначених рівнях, де легіслативна (правова) складова забезпечення екологічної безпеки є першочерговим складником, від якого проєктується її інституційна (організаційна) генерація упровадження.

По-друге, юридична складова стандартизації управління екологічною безпекою на правовому рівні в США за непрофільним (Закон про національну безпеку США 1947 р. — The US National Security Act of 1947) та профільним (Закон про національну екологічну політику 1969 р. — The National Environmental Policy Act 1969) та Закон США про чисту енергію та безпеку 2009 р. — American Clean Energy and Security Act 2009) законодавством відповідно.

По-третє, нормативне забезпечення екологічної безпеки у ЄС базується на законодавчих положення довгострокового виконання (Зеленого пакту для Європи 2019 р. — EU Green Deal 2019 та Стратегії ЄС щодо біорозмаїття до 2030 р. (EU biodiversity strategy 2030), що доповнюються нормативно-правовими основами презентного юридичного забезпечення у вигляді Директиви ЄК щодо екологічних злочинів 2024 р. (EC Environmental Crime Directive 2024).

Література:

1. The US National Security Act of 1947. US Department of State. USDS official website. Режим доступу : <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/national-security-act>
2. The European Security Strategy 2009. Council of the EU. 50 p.
3. UNDP. Sustainable Development Goals 2030. UN official website. Режим доступу : <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>
4. EPA. The US National Environmental Policy Act 1969. EPA official website. Режим доступу : <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-national-environmental-policy-act>
5. US Congress. American Clean Energy and Security Act 2009. Режим доступу : <https://www.congress.gov/bill/111th-congress/house-bill/2454#:~:text=American%20Clean%20Energy%20and%20Security%20Act%20of%202009%20%2D%20Sets%20forth,agriculture%20and%20forestry%20related%20offsets.>
6. European Commission. EU Green Deal 2019. EC official website. Режим доступу : https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/story-von-der-leyen-commission/european-green-deal_en
7. European Commission. EC Environmental Crime Directive 2024. EC official website. Режим доступу : https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-compliance-assurance/environmental-crime-directive_en
8. European Commission. EU biodiversity strategy 2030. EC official website. Режим доступу : https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en
9. European Parliament. Environment policy: general principles and basic framework. EP official website. Режим доступу : <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework>

References:

1. The US National Security Act of 1947. US Department of State. USDS official website. Режим доступу : <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/national-security-act>
2. The European Security Strategy 2009. Council of the EU. 50 p.

3.UNDP. Sustainable Development Goals 2030. UN official website. Режим доступу : <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>

4.EPA. The US National Environmental Policy Act 1969. EPA official website. Режим доступу : <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-national-environmental-policy-act>

5.US Congress. American Clean Energy and Security Act 2009. Режим доступу :<https://www.congress.gov/bill/111th-congress/house-bill/2454#:~:text=American%20Clean%20Energy%20and%20Security%20Act%20of%202009%20%2D%20Sets%20forth,agriculture%20and%20forestry%20related%20offsets.>

6.European Commission. EU Green Deal 2019. EC official website. Режим доступу : https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/story-von-der-leyen-commission/european-green-deal_en

7.European Commission. EC Environmental Crime Directive 2024. EC official website. Режим доступу : https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-compliance-assurance/environmental-crime-directive_en

8.European Commission. EU biodiversity strategy 2030. EC official website. Режим доступу : https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en

9.European Parliament. Environment policy: general principles and basic framework. EP official website. Режим доступу : <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework>